

והנה בעמדם בחורב ובתחילת נסיעתם משם היה באמת בדעתם לכנס לארץ באופן זה וא"צ לשליחות כלל, אך משהלכו שלש מסעות הללו ראו והתבוננו כי קשה עליהם לעמוד בזה האופן, באשר על פי גילוי שכינה שבקרבתם כל מה שמדברים שלא כהוגן הוא באזני שכינה, כמדברים בפלטרין של מלך, ותיכף ומיד בא מלאכי מות ומשכלת, ואינם יכולים לעמוד בזהירות יתירה כזו... על כן הסכימו לשלוח מרגלים ותהיה הכניסה בדרך הטבע.

הנצי"ב הוסיף עפ"י מאמר חז"ל שנבואת אלדד ומידד הייתה "משה מת ויהושע מכניס ישראל לארץ", ואף אם הנבואה על מות משה אינה מוחלטת וניתנת לשינוי, מ"מ "יהושע מכניס" היא גזירה לטובה ו"נצח ישראל לא ישקר" (ומשה מעולם לא ביקש שייכנסו על ידו) וכל זמן שמשה מנהיג הדור, הוא העלה הליכות הדור וא"א לגרע כוחו, ולכן במלחמת עמלק שהייתה מלחמת תנופה בדרך הטבע נסתלק משה וציווה את יהושע והוא אחז החרב. מעתה ששמעו שיהושע מכניס לארץ אפשר היה להם לבקש שילוח מרגלים שיהא בדרך הטבע,

משהציעו דבריהם לפני משה והבין כי זה ההכרח לפי כוחם הוטב הדבר בעיניו לפי מצבם, כדי שלא יכלו וייענשו בהנהגה הגבוהה, והקב"ה ציווה שלח לך אנשים לפי דרכם שאינם מוכשרים, והמה יראים לעמוד בהר ה' ובמקום קדשו.

כלומר, עם ישראל רצה להיכנס להנהגה טבעית, כזו שאינה מחייבת ענישה מיידית על כל סטייה קלה, וההזדמנות לכך תהיה כעת לקראת הפסקת הנהגת משה, המנהיגים בדרך התובענית.

משה נענה לדרישת העם ונאות לשלח את המרגלים, הוא אף מוסיף "וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב... ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים", כאומר, אני מאפשר לכם לבחון לא רק מהם נקודות התורפה דרכם ניתן לכבשה, אלא אם בכלל ניתן לנצח את יושביה, סבר משה כי משיראו כי מוכן הוא לכל מטלת ומטרת ריגול, העם "ירדו מהרעיון" ויחזרו לביטחון מוחלט בבוא (רש"י דברים א').

אכן משתוחלתו נכזבה, והעם לא חזרו מהדרישה לשלוח מרגלים, הם "דבקם במטרה" לעבור להנהגה טבעית, לא ניסית כזו המנהגת אותם באותה שעה, הוא חרד לבאות ונושא תפלה הכוללת שינוי שמו של הושע ליהושע, לאמור. ה' יושיעך מעצת מרגלים.

הם יוצאים לעבר היעד, קבוצה מובחרת שנבחרה בקפידה על ידי המנהיג.

"כולם אנשים ראשי בני ישראל המה באותה שעה כשרים היו", די בציון העובדה שיהושע נמנה רק כחמישי ביניהם. כיצד ייתכן שאותם "ראשי בני ישראל" (ר"ת רבי) גדולי הדור ימעלו בשליחותם?

דור המדבר מכונה "דור דעה" (מדרש מלכים) הן זהו דור "מקבלי התורה", לפנייהם בקע ה' שבעה רקיעים והם הוראו לדעת "כי ה' הוא הא' אין עוד מלבדו", אודותם נאמר המקרא: "אשר עין בעין נראה ה' עליהם ועננו עומד עליהם ובעמוד ענן הולך לפנייהם יומם ובעמוד אש לילה", נשיאיהם היו ודאי "סולת שבסולת", מה היו המניעים, א"כ, שהפכו אותם ל"מוציאי דיבת הארץ רעה", עד כדי אמירה כפרנית נוראה בנוסח: "כי חזק הוא ממנו, ממנו כביכול"?

ברי, כי כשעוסקים בלימוד "חטאי הקדמונים" מדובר ב"דקה מן הדקה" בה הקב"ה מדקדק עמהם, כתם קטן על בגד זך ונקי, יעד לשם שמייים שרק מטרתו הוחטאה, ובפרשיות שכאלה חובה לצעוד לאורם של רבותינו בפירושיהם ובמדרשיהם.

רש"י ביאר, כי "שלח לך אנשים" אינו ציווי, אלא, לדעתך, אם רצונך שלח... חייכם שאני נותן לכם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשوه.

פירוש זה מוכרח מהנאמר בדברים: "ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו...", היזמה באה מאת העם, אבל "אין מקרא יוצא מדי פשוטו", ובמילה "שלח" יש "לשון ציווי".

כן קשה, מה נתעוררו ישראל כעת לשלח את המרגלים, ולא בעת היותם בחורב (גם אז היו קרובים לכניסה לארץ כי טרם נגזרה גזירה להניעם במדבר)?

ביאר הנצי"ב, ודאי לפי הליכות עולם הטבע היה השילוח נחוץ, לראות איך ובאיזה צד ייכנסו, וכמש"כ הרמב"ן, וכמבואר בלשון בני ישראל: "וישיבו אותנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהם", הרי שלא הסתפקו: "הטובה היא אם רעה", פשיטא היה להם שהיא המעולה שבארצות, ארץ זבת חלב ודבש, וברצונם היה אך לדעת היאך יכבשוה, וזה דבר ראוי ומוכרח אם הכיבוש נעשה בדרך הטבע, אבל אם הוא למעלה מן הטבע, כאשר הלכו עד הנה במדבר אין מקום לשליחות כלל, שאין דבר חוצץ בפני תפארת עוזו כלל.

המרגלים, שבאותה שעה כשרים היו, יוצאים לשליחותם, "אותה שעה" חולפת וכבר הם במצב של נפילה, "הליכתן בעצה רעה" (רש"י י"ג כ"ו) "כל עצמם להוציא דיבה נתכוונו" (רש"י י"ג כ"ג) סרו מהר מן הדרך.

הם שבים אל העדה, "מתחילים בשבח ומסיימים בגנות", אכן הארץ זבת חלב ודבש, פורייה במיוחד, ברם, כשם שפרותיה ענקיים כך גם יושביה. עריה מבוצרות (רגע, הרי זה סימן שהם עצמם אינם סומכים על גבורתם- רש"י י"ג ח- אלא שכשמוציאים דיבה ומחפשים את הגנות, הרי שמתעלמים במכוון, או מפרשים בהתאם לתוצאה הרצויה) את צפונות ליבם הם חושפים בסוף דבריהם: "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם", הם ממשיכים בדרך ההתרפסות אותה החלו בשילוח המרגלים, כעת כבר אין להם כל חשיבות עצמית, הם בעיני עצמם כחרגולים, והגרוע ביותר "וכן היינו בעיניהם", נלקחה מאיתם כל "עזות דקדושה", וכי מה אכפת להם כיצד הם נראים בעיני הבריות?! על האדם ללכת בדרכו הסלולה, לפי כוחו ומוחו, בלא להסתכל "מי העומד מלפני מאחורי ומכל צדדי", כי מה יוסיפו לו מחשבות פלוני אודותיו (עפ"י הרה"ק מקאצק "אמת ואמונה" תצ"ו).

המרגלים מצליחים לגרור עימם את כל העם לבכייה של חינוך שנקבעה כבכייה לדורות (לאמור, כאן טמון שורש כל החורבנות) אחד בוכה ושכנו נגרר אחריו, נדבק בבכי, משל היה תינוק יהודי הנדבק מבכי התינוק המצרי, הוא אינו מתבונן בדעה עצמית אלא נגרר להתבכיינות. (עיין באגרות החזו"א ח"ג איגרת קי"א: ...רק בהיות שאין העולם מתקיים מחכמים, והטיפשים מהווים את רוב הבניין)

לכאורה מה חטא בדבר, והרי "אחרי רבים להטות", רוב ניכר וחשוב מקרב התרים את הארץ הכריעו לצד אחד, ומדוע היה על ישראל להאמין ל"דעת המיעוט" שנשמעה מפי יהושע וכלב.

אין זאת אלא, שבעניין "הצגת העובדות" לא נתגלעה כל מחלוקת, הייתה הסכמה פה אחד בעניין תנובת הארץ מחד, ועובדת היות יושביה ענקים וחונים במבצרים מאידך. הוויכוח היה רק "בפרשנות" "במסקנות", האם "לחמנו הם" "ה' אתנו אל תיראום", או "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו".

יהושע מנסה להשמיע את דבריו, אולם הוא מושתק מיד, טוענים כנגדו כי הוא "אינטרסנט", המעוניין להכניס את ישראל לארץ, בידעו כי משה אמור למות במדבר והוא יתמנה למחליפו (העמק דבר י"ג ל').

אמנם לדברי שאר המרגלים נמצאה אוזן קשבת, אף שהיה על העם להבין כי חרף ואולי בגלל, היות המרגלים "נשיאי עדה", הנגיעה, החשש לאיבוד המשרה הוא "המדבר מתוך גרונו" (זוהר הקדוש ומובא ב"מסילת ישרים").

מי שמצליח להשמיע קול מחאה, הוא כלב. עליו נאמר: "ועבדי כלב עקב הייתה רוח אחרת עמו" (י"ד כ"ד) ואמרו על כך במדרש: "בשעה אחת אדם מאבד את עולמו, ובשעה אחת אדם קונה את עולמו בלעם איבד את עולמו בשעה אחת בעצה שיעץ, וכלב קנה את עולמו בשעה אחת, שנאמר ועבדי כלב עקב הייתה רוח אחרת עמו" (מדרש חדש על התורה)

והתמיהה מתבקשת, איך ניתן לומר על כלב כי "קנה עולמו בשעה אחת" והלא מתחילה הוא לא היה באותה עצה, והיה מתענה עד שהושחרו פניו (סוטה י"ב) הוא סרב לשאת מפרי הארץ כי לא רצה לשתף פעולה בהוצאת הדיבה הוא פרש מהמרגלים והלך להשתטח על קברי אבות למען יבקשו עליו רחמים שלא יתפתה לעצת הרשעים, והוא לא נצרך אפילו לתפילת משה בעבורו.

אדם גדול ככלב, מי שהיה בעלה של מרים וגיסם של משה ואהרן (סוטה שם) רק בשעה אחת קנה כל עולמו, והרי כל כולו, "כל עולמו" היה סתירה לעצת מרגלים?

והביאור, על פי מה שכתב רש"י: "רוח אחרת- שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים אמר אני עמכם בעצה ולבו היה לומר את האמת".

אכן כלב צדיק היה מתחילתו ועד סופו באופן המושלם ביותר ידע הוא את כוונת ורעת המרגלים ולבו בל עימם, התנגד בכל לבו לדרכם, צם והתפלל לבל ידבק עמהם, אך כל עוד צדקות זו הייתה רק בלב, כל עוד כלב לא צעק בקול "עלה נעלה", אין צדקות זו שווה מאום היא לא תצליח, לא תחזיק מעמד.

אך ורק באותה השעה ש"הרוח אחרת" של אחד בפה ואחד בלב פעלה, רק אז קנה את עולמו, ואילו לא היא, היה מאבד חלילה את עולמו.

ומה שקנה כלב באותה התגלות ציבורית, זה את עולמו, עולמו שלו עצמו דייקא!

ניתן היה להבין ללב של כלב לו היה ממשיך בשתיקתו ונשאר רק עם רוחו שבלב, הלא הוא כבר למוד נסיון מר מהעבר, וחש על בשרו מה קורה למי שמתריס כנגד רצון בני ישראל, הוא שיכל את בנו יחידו חור (רש"י שמות כ"ד י"ד) שנרצח בשעה שעמד והעז מול בני ישראל הרוצים לעשות את העגל.

כלב ידע שירגמו אותו אבן, אכן! אבל לו היה שותק, את עולמו היה מאבד. (מפי הרב, בני, ישראל שליט"א)

אלו לעומת אלו, קצות העם הדורשים: "נתנה ראש ונשובה מצרימה" נמליך עלינו עבודה זרה (רש"י י"ד ד') רצו חופשיות מעול מלכות שמיים, התדרדרות שהחלה בסטייה קלה. לעומתם מוסרי הנפש, שומרי המשמרת שלא נהו אחר רוחות זרות, "המה יבואו אל מקדשי לשרתני".